

2 Roald Dahl

Jeremy Treglown schreef een biografie van Roald Dahl. Treglown beschrijft alles utputtend, maar het lijkt wel alsof hij er voornamelijk op uit is van de schrijver en zijn werk geen spaan heel te laten.

2 De Schrift

Het is vreemd dat in de Hellige Schrift nergens gememoreerd wordt dat ook ouders hun kinderen dienen te eren, vindt Maarten 't Hart. Ook voor God zijn kinderen bijklbaar wegwerpartikelen, waarmee men de vaders kan beproeven.

3 Vasili Grossman

De hoofdfiguur in Vasili Grossman roman Alles groomt maak onder het stalinisme carrière. Toch is hij geen ploert. Ook de andere Judassen, verkliekers en verraders in het boek mogen niet zonder meer veroordeeld worden.

4-5 Besprekingen

Nelleke Noordervliet: De naam van de vader
Joost Niemöller: De Spier
Javier Marías: Een hart op blank
Arturo Pérez-Reverte: Het paneel van Vlaanderen
Homero Aridjis: De fabel van de zonnen
Miguel Espinosa: Stultende burgers
Merçè Rodoreda: Aloma
Adelaida García Morales: De logica van de vampier
H.H. Polzer: Lyrana

Barrijo chino, Barcelona foto abc press

„Politiek heeft voor mij van begin af aan evenveel te maken gehad met ethiek als met esthetiek,” zegt Manuel Vázquez Montalbán, Spaans veelschrijver en communist. De moderne architectuur van Barcelona gaat volgens hem samen met een nieuwe vorm van misdaad. „Voor mijn ouderwetse privédetective Pepe Carvalho is de stad bijna onwerkbaar geworden.”

Gesprek met Manuel Vázquez Montalbán, het linkse geweten van Spanje

ten. Hoogstens die paar dwaze Basken die op zolderkamertjes nog steeds droomden van hun onafhankelijke staat, waar niemand anders meer belang bij had. De hoofdpersoon in de roman is een naïeve Amerikaanse studente, Muriel, die dertig jaar later de waarheid over Galíndez probeert te achterhalen. Het onderzoek wat zij doet, heb ik voor een deel zelf verricht. Ik ben naar Miami, Santo Domingo, Bilbao geweest en heb mensen geïnterviewd die hem gekend hebben. Die interviews staan voor een deel ook in het boek, als interviews van Muriel. Maar wat werkelijkheid is er is later wel over de kwestie geschreven en Galíndez is na 1975 in zijn geboortestreek bijgezet in het pantheon van nationale helden, waar niets kwaads meer van mag worden gezegd. Hij is heilig verklaard, heeft zelfs een monument. Ik vind hem een zeer dubbelzinnige figuur. Alles stond bij hem in dienst van zijn nationalisme. Alles was geoorloofd, als het goed was voor de Baskische zaak. Hij is voor de CIA in Portoricaanse kringen gefinancierd, waar men een aanslag op Truman beraamde. Zo'n figuur als Galíndez is tegenwoordig veel normaler dan destijds. Universele waarden die ondergeschikt werden gemaakt aan sectoriale belangen — dat zie je nu overal.”

Maar de schurken in uw boek zijn uiteindelijk toch weer de Amerikanen, die in hun strijd tegen het communisme coalities sluiten met de gruwelijkste dictaturen. Hoe wel het boek na de val van de Muur verscheen, heeft u de speurtocht van Galíndez uitdrukkelijk gesitueerd tijdens de laatste opflakking van rabiate rechtsheld in het Reagan-tijdperk, zodat ze ervan kan worden beschuldigd een „vuile rode hond” te zijn. Nog een keer: is dat nog relevant?

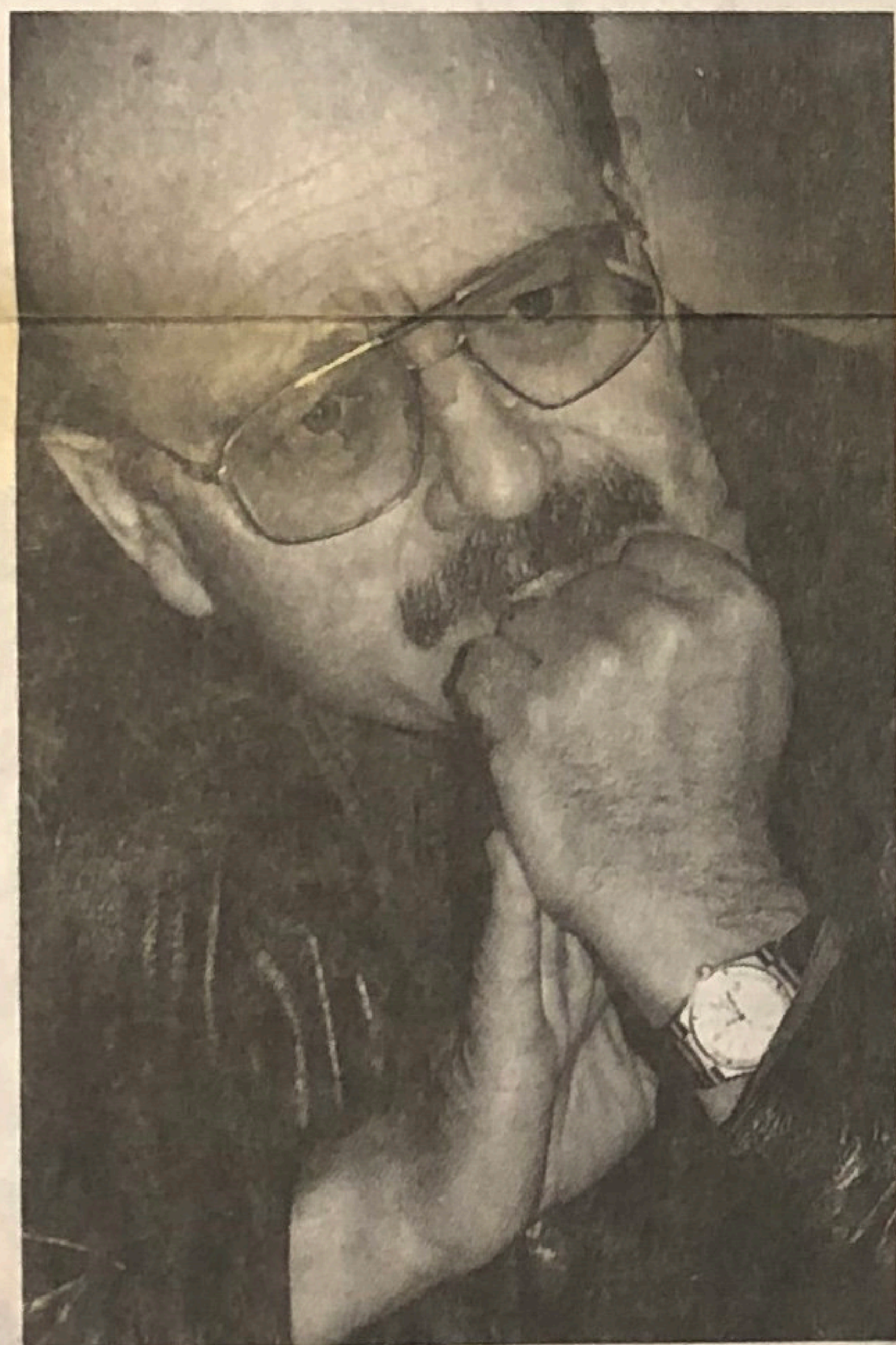
„Ja. Want uiteindelijk gaat dit boek niet over Reagan of over het communisme maar over de hele kritische cultuur. Vuile rode honden zullen er altijd blijven. Iemand die twijfelt aan de rechtvaardigheid van de internationale economische verhoudingen of bezwaren maakt tegen de Golfoorlog is een vuile rode hond. Misschien worden dit soort mensen voor de verandering wel eens paarde honden genoemd, omdat ze zich inzetten voor homoseksuelen, of vuile groene honden, omdat ze radicale plannen hebben voor het milieu. Maar dat blijft hetzelfde. Ik durf zelfs te zeggen dat de rode honden van nu meer aanstoot geven dan die van vroeger, toen we nog in de logica van machtsblokken konden denken. Je kunt je nauwelijks voorstellen hoeveel woede het bij onze machthebbers wekt wanneer je tegen het systeem bent zonder dat je daar zelf voordeel van kunt verwachten. Dat past niet in hun manier van denken, het maakt hen machteloos. Ik houd van Muriel dan ook vooral om haar naïviteit, haar onschuld, haar altruïsme. Ze wil gewoon de waarheid over Galíndez weten, hoewel ze er niets aan heeft.”

Galíndez speelt zich nauwelijks in Spanje af, maar gaat wel voor een belangrijk deel over de Spaanse mentaliteit. Muriel denkt dat het postmoderne cynisme van Spaanse intellectuelen anders, vergeeflijker, is dan dat van de Amerikanen.

„Dat ben ik met haar eens. Ik was niet in Parijs in 1968. Daar had ik niets te zoeken, want Franco was nog lang niet dood. Ik heb er dus ook geen kater van. In West-Europa lijkt de huidige moedeloosheid onder intellectuelen me inderdaad een reactie op de grote perspectieven van de jaren zestig en zeventig. Hier bij ons is het vooral een psychologische kwestie. Wij zijn moe. Het is de laatste eeuw een zware opgave geweest om Spanjaard te zijn. Steeds weer burgeroorlogen, dictaturen, slachtpartijen. In de jaren zestig werden toeristen uit de rest van de wereld naar onze stranden gelokt met de slagzin *Spain is different*. Daar hebben we schoen genoeg van. Wij willen niet meer anders zijn, maar zo normaal als de normaalste

Manuel Vázquez Montalbán: Galíndez, Vera, Saskia van Otter, Uitzendingengedrag & Wigman, 623 blz. Prijs 45,-.

Vuile rode honden zullen er altijd blijven

Manuel Vázquez Montalbán foto Jikke Obbema

door H.M. van den Brink

De Olympische Spelen van Barcelona hebben niet echt bestaan. Net als de Golfoorlog, en net als sommige mensen over wie we nooit de historische waarheid zullen weten. Ze zijn als teksten die in de diepte van een computergeheugen zijn verdwenen nadat er een tijdje mee is gemanipuleerd. Geen onderdeel van de geschiedenis, maar een niet meer relevante versie van het heden. Manuel Vázquez Montalbán stelt het somber vast, maar weigert koppig om zich er bij neer te leggen. Wat hem betreft is de geschiedenis nog lang niet afgelopen en als niemand hem voortzet zal hij het desnoods wel in zijn eentje doen. In zijn boeken houdt hij daarom die vluchtige gebeurtenissen en die dubbelzinnige mensen levend. Of het nu gaat om de Olympiade of een in de jaren vijftig spoorloos verdwenen nationalist uit Baskenland; hij neemt ze ernstig. En toch ook weer niet; want hij speelt met de feiten. Dat is een paradox, maar nogal logisch voor een schrijver die de volgend politiek en esthetiek meestal in één adem noemt.

„De val van de muur,” zegt hij, „heeft mij als communist niet erg teleurgesteld. Ik geloofde toch al niet in utopieën. Maar in symbolisch, in esthetisch opzicht heb ik mij er zeer aan gestoord. Doordat het zo makkelijk ging, leek het op een alsof dat hele Sovjet-communisme al die tijd van bordkarton was geweest. Een Hollywood-pro-

duktie. Enstof de Amerikanen hun eigen tegenstander hadden gefabriceerd. Ik ben pessimist genoeg om me bij het voortbestaan van onrecht neer te leggen. Het zijn de gebaren, de domme en botte manifestaties van de macht waardoor ik iedere keer weer in woede ontbrand.”

We hebben afgesproken in het stadtelijke kantoor van het literaire agentschap van Carmen Balcells. Kunst aan de muren, parket op de vloer en tegen de wanden ingebonden manuscripten van de auteurs die Balcells vertegenwoordigt: Vargas Llosa, García Márquez, Fuentes, Vázquez Montalbán. Hij is klein en kaal, besnord en gezet, en draagt een zwart jasje van kunstleer dat tot aan de nek is dichtgeritst. Zo zien honderdduizenden zijn landgenoten er uit wanneer ze 's ochtends naar fabriek of werkplaats gaan — hij zou een kaderlid van een van hun vakbonden kunnen zijn. Het verschil is dat deze telg uit een „rigoreus-proletarisch” geslacht op het ogenblik niet bedreigd wordt door ontslag of arbeidstijdverkorting. Spanje mag dan na het jubeljaar 1992 in de zwaarste economische crisis sinds menschenheugenis zijn gestort, Manuel Vázquez Montalbán (54) laat met ouderwetse elan de schoorstenen van zijn ambachtelijke onderneminkje roken.

Dit productieproces begon dertig jaar geleden in de geventings, waar hij anderhalf jaar vastzat wegens staatsopernijnde activiteiten. Hij maakte er een handboek voor journalisten en twee bundels gedichten. Sindsdien publiceerde

maal toevallig zijn geweest,” geeft hij toe. „Maar ik had me zelf niet kandidaat gesteld en ik was geprest om op de uitreiking te verschijnen. Aanvankelijk had ik afgezegd. Ik had helemaal geen zin om persoonlijk te gaan vernemen dat ik de prijs niet had gekregen. Het leek me bespottelijk dat de zeven finalisten — bij een Miss-verkiezing voor de jury moesten defileren. Ik heb nog gevraagd of ik in zwembreek moest gaan. Uiteindelijk heb ik het maar beschouwd als een oefening in nederigheid. Ik wist tevoren echt niet dat ik zou winnen en uiteindelijk is het ook allemaal niet zo heel belangrijk gebleven. Vertaald werd ik toch al. De uitreiking was een potsierlijke ceremonie in de duistere feestzaal van Madrid. De minister van cultuur die de plechtigheden moest leiden was mijn oude strijdmakker Jordi Solé Tura, de man die Althusser in Spanje introduceerde. Ik probeerde hem over de tafel heen een knuffel te geven. De zaal verstijfde. Ze dachten dat ik hem een oorvijs verkocht.”

Wat is het verschil tussen u en de minister?

„Hij is een politicus. Toen hij nog communist was, was hij het voor honderd procent. Met heel zijn wezen. Ik ben altijd een revolutionair geweest. Want naast de politiek zijn er andere dingen belangrijk voor mij, zoals het schrijven, en de politiek zelf heeft voor mij van begin af aan evenveel te maken gehad met ethiek als met esthetiek. Communist-zijn onder Franco was zowel ethisch als esthetisch in orde. Op momenten dat het heel slecht ging met de strijd, putte ik troost uit de gedachte dat ik tenminste een onderdeel was van het schilderij, van de totale compositie, en dat ik daarin aan de goeie kant stond. Ik herinner me die gedachte heel levendig van de eerste keer dat ik werd opgepakt. Ik was doodsbang en dacht tegelijkertijd: 'wat mooi dat ik dit heb gedurfd.' In de gevangenis ben ik natuurlijk veel dagen en nachten heel kwaad geweest op mezelf, maar heb besef dat je iets goeds had gedaan — en anderen niet — ging nooit helemaal verloren. Ik denk dat mensen die zich helemaal opofferen voor een ideaal diep van binnen toch ook bevrediging scheppen uit hun ontberingen. En vaak op die esthetische manier. Dat is ook goed. Als ze van het lijden zelf zouden houden, waren het masochisten. „Solé Tura is sociaal-democraat geworden omdat hij min of meer links wilde blijven maar ook deel wilde hebben aan de macht. Voor een volbloed-politicus is dat een logische keuze, want als communist kan dat niet in Spanje. Ik heb wel op kieslijsten gestaan en ben lid geweest van het Centraal Comité, maar mijn ambitie is niet politiek. Die is cultuur en literair. Ik ben dus ook partijlid gebleven. Uit nostalgische wijf trouw aan het verleden. Ik ben geboren in het kamp van de anti-Franquist, mijn familie had de Burgeroorlog verloren. Het landschap van mijn jeugd kan ik niet afzwerven. Een Franse communist die bekend stond als

„Semprun voelt zich schuldig. Dat alleen al bewijst dat hij geen politicus is. Hij is helaas ook geen bijzonder slimme man. Hij lijdt aan hetzelfde complex als Mario Vargas Llosa. Deze mensen denken dat door hun toedoen in het verleden duizenden mensen verkeerd hebben gekozen en dat ze dat nu allemaal weer persoonlijk recht moeten zetten. Persoonlijk waande zich een messias toen hij communist was. Hij gedraagt zich nu even messiaans als neo-liberaal. Ik sluit niet uit dat zelfs zo iemand goede boeken kan schrijven. Of dat in zijn geval ook gebeurt, betwijfel ik.”

Galíndez is een politiek boek. Het speelt tijdens de Koude Oorlog. Wat is de relevantie ervan in de jaren negentig?

„Jesús Galíndez heeft echt bestaan. Hij was een Baskische nationalist, die na de Burgeroorlog eerst in de Dominicaanse republiek woonde, waar hij uiteindelijk in New York terechtkwam. Waarschijnlijk werkte hij toen al geruime tijd voor de CIA. Roosevelt had de gematigde nationalist van de Partido Nacionalista Vasco tijdens de Tweede Wereldoorlog immers beloofd dat hij hun zou helpen bij het stichten van een onafhankelijke Baskische staat, als het fascisme eenmaal overwonnen was. Ik herinner me nog goed hoe ik in de gangen van de universiteit voor het eerst over Galíndez hoorde spreken. Het was 1956 en over zijn ontvoering had een groot stuk in het tijdschrift *Life* gestaan. Hij was in zijn flat overvallen, bedwelmd, het land uitgesmokkeld en op Santo Domingo doodgemarteld. Dat nummer van *Life* mocht niet in Spanje worden verspreid. Franco stelde hoge prijs op zijn goede betrekkingen met Trujillo en Eisenhower en die twee wilden al evenmin onenigheid met elkaar. De zaak moest worden doodgezwegen.”

„Voor mij is het belangrijkste van de figuur Galíndez zijn absolute eenzaamheid, in ieder opzicht. Geografisch, politiek, fysiek. Daar was ik diep van onder de indruk. Er worden overal ter wereld voortdurend mensen opgesloten en doodgemarteld, maar meestal is er toch nog iemand buiten de cel die weert waar je bent, die voor je vecht, of op zijn minst protesteert. In zijn geval had niemand er belang bij om iets over hem te we-